

Zabrana rada udruženja "Otačastveni pokret obraz"

(broj predmeta VII U 249/2009)

Odluka Ustavnog suda od 12. juna 2012.¹

U ovom predmetu Ustavni sud je utvrđivao da li je delovanje udruženja „Otačastveni pokret obraz“ usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, kršenje ljudskih i manjinskih prava i izazivanje rasne, nacionalne i verske mržnje i netrpeljivosti i ukoliko jeste, da li ovo udruženje treba zabraniti. Pred Ustavnim sudom se takođe postavilo pitanje da li postoji nužna društvena potreba za ograničenjem slobode udruživanja u ovom slučaju, imajući u vidu da su protiv pripadnika udruženja pre pokretanja ovog postupka bile preduzete druge zakonske mere radi sankcionisanja protivustavnih aktivnosti.

Činjenice

Republički javni tužilac (RJT) je 2009. godine podneo Ustavnom sudu predlog za zabranu udruženja građana „Otačastveni pokret obraz“ tvrdeći da je delovanje ovog Udruženja usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, kršenje ljudskih i manjinskih prava i izazivanje rasne nacionalne i verske mržnje i netrpeljivosti. RJT je kao razloge za zabranu najpre istakao programska načela sadržana u dokumentima Udruženja koja imaju statutarni karakter a koja su bila objavljena na internet stranici Udruženja, kao i stavove sadržane u javnim izjavama pripadnika Udruženja povodom incidenata u kojima su članovi Udruženja učestvovali² a kojima se širi mržnja i netrpeljivost prema političkim neistomišljenicima i vrši diskriminacija prema licima koja imaju drugačiji način života. Podnosilac predloga se posebno osvrnuo na okončane krivične i prekršajne postupke kao i na postupke koji su još u toku, a koji su vezani za događaje u kojima su učestvovali članovi Udruženja, kao i na izjave zastupnika Udruženja date u štampanim i elektronskim medijima u kojima se otvoreno preti LGBT populaciji. RJT je mišljenja da ovo Udruženje zloupotrebljava slobodu udruživanja da bi podrivalo ustavni poredak i smatra da se na principe demokratije ne mogu pozivati oni koji su njeni protivnici. Prema Statutu Obraza, ciljevi ovog Udruženja su promovisanje tradicionalnih srpskih i pravoslavnih vrednosti, zalaganje za obnovu tradicionalne srpske državnosti, afirmisanje vrednosti koje će da pomognu duhovnoj, nacionalnoj i kulturnoj obnovi srpskog naroda. Ustavni sud je ocenio da ovako uopšteno definisani ciljevi ne daju povoda za zabranu Udruženja. Ustavni sud je, međutim, utvrdio da ciljevima koji su detaljno razrađeni u programskim dokumentima

1

¹ Sl. glasnik RS, 69/12 od 20. jula 2012

2

² Posebno su izdvojeni sledeći incidenti: napadi na pripadnike LGBT populacije, sprečavanje podele novogodišnjih paketica deci od strane Pentakostalne crkve sa uzvikivanjem parola "ubij, zakolji, da sektaš ne postoji", sprečavanje održavanja skupa udruženja "Žene u crnom", aktivno učešće u nasilju povodom održavanja Parade ponosa, paljenje zastave Vojvodine.

koji su bili dostupni na internet stranici Obraza³ ovo Udruženje otvoreno iskazuje stav netolerancije i netrpeljivosti prema određenim grupama, pri čemu se to posebno odnosi na ateiste, jevreje, pripadnike LGBT populacije i pripadnike drugih naroda. U tim dokumentima je jasno izražena namera Udruženja da upotrebi sva sredstva radi ostvarivanja svojih ciljeva uključujući i primenu nasilja. Prpratni dokument Udruženja „Srbskim neprijateljima“ stigmatizuje i upućuje uvrede i pretnje celim društvenim grupama koje Udruženje smatra neprijateljima srpskog naroda.⁴ Sud je utvrdio da se radnjama članova Udruženja potvrđuje da su stavovi izneti u programskim dokumentima autentični i predstavljaju ciljeve kojima Udruženje teži i kojima se izražava organizovana volja članova. Članovi Udruženja se nisu nikada ogradili ni od jednog stava iznetog u prpratnim dokumentima i smatraju ih svojim najvažnijim dokumentima, što je na javnoj raspravi potvrdio i predstavnik udruženja. Predstavnik udruženja se je samo svojim tumačenjem dokumenta pokušao da relativizuje njihov značaj. Sud je utvrdio da se delovanje Udruženja ne ogleda samo u javnom promovisanju nedozvoljenih ciljeva već i u brojnim aktivnostima članova udruženja usled kojih je došlo do narušavanja javnog reda i mira a od kojih se Udruženje takođe nije ogradilo već je na svojoj internet stranici u rubrici „Aktivnosti“ potvrdilo učešće svojih članova u tim događajima. Članovi udruženja su tvrdili da imaju pravo da javno iznesu neslaganje sa stavovima koji se ne slažu sa ciljevima za koje se udruženje zalaže.

Odluka

Ustavni sud je izrekao zabranu rada udruženja „Otačastveni pokret obraz“ zbog delovanja usmerenog na kršenje zajemčenih ljudskih i manjinskih prava i izazivanje nacionalne i verske mržnje. Ustavni sud je naložio organu nadležnom za registraciju, da izbriše Udruženje iz registra udruženja građana. Ustavni sud smatra da su programska načela Udruženja u kojima je izvršena konkretizacija ciljeva Udruženja kao i njihova manifestacija preko izjava lidera Udruženja i akcija u kojima su učestovali pripadnici Udruženja usmereni na kršenje Ustavom garantovanih sloboda i prava građana. Ustavni sud je postojanje nužne društvene potrebe za ograničenjem slobode udruživanja u konkretnom slučaju obrazložio time da se Udruženje svojim stavovima i delovanjem zalaže za model društva koje se zasniva na diskriminaciji određenih društvenih grupa, upotrebom govora mržnje, uznemiravanjem i ponižavajućim postupanjem. Na postojanje nužne društvene potrebe ukazuje i to da se Udruženje saglašava sa nasiljem kao sredstvom za postizanje svojih ciljeva. Ustavni sud je posebno imao u vidu da se delatnosti Udruženja vrše u Srbiji koja je nedavno prošla kroz težak period opterećen ratovima, podstaknutim verskom i nacionalnom netrpeljivošću, i da je radi izgradnje demokratije i pluralizma u Srbiji neophodno blagovremeno sprečiti sve pojave koje stvaraju strah i osećaj nesigurnosti za pripadnike različitih društvenih. Ustavni sud je mišljenja da je zabrana Udruženja neophodna imajući u vidu da radnje koje su preduzeli nadležni organi radi suzbijanja nedozvoljenog ponašanja pripadnika udruženja, u vidu vođenja prekršajnih i krivičnih postupka, nisu uspele da suzbiju nedozvoljeno delovanje Udruženja.

3

³ Neki od tih dokumenata nose nazive *Osnovna načela, Proglas prijateljima, Srbskim neprijateljima*.

4

⁴ Izazivanje mržnje prema pojedinim grupama dodatno se pojačava rečima upućenim, primera radi, "ustašama" da "ste od nas pokrali sve što nemate, počev od jezika I istorije", ili "muslimanskim ekstremistima" da "očajnički tragajući za novim identitetom čak ste i naziv novoproglašene nacije - Bošnjaci I nepostojećeg jezika – bosanski ukrali od onih od kojih potičete, pokušavajući neuspešno da prevaziđete janičarski kompleks koji će vas mučiti sve dok se ne vratite Srbstvu I Pravoslavlju". U tekstu proglašenja LGBT su svrstani u kategoriju "izopačeni" kojima je zaprečeno da će "biti najstrožije kažnjeni i iskorenjeni".

Ustavni sud je našao da nema osnova za zabranu udruženja zbog toga što su delatnosti udruženja usmerene na nasilno rušenje ustavnog poretka i izazivanje rasne mržnje, pa u tom delu nije prihvatio predlog RJT.

Sud je odlučivao u Velikom veću sastavljenom od predsednika suda i sedam sudija. Izdvojeno mišljenje je dala sudija Olivera Vučić.

Komentar

Zabrana udruženja „Otačastveni pokret obraz“ je izazvala burne reakcije u javnosti. RJT je u predlogu za zabranu ove organizacije tražio i da se zabrane sva buduća udruženja koja žele na nastave aktivnosti Obraza kako bi se sprečilo da članovi udruženja izbegnu izvršenje Odluke suda i osnuju neka nova udruženja koja bi imala isti cilj i čije aktivnosti bi govorile o kontinuitetu sa Obrazom. Ustavni sud se, međutim, u svojoj odluci nije osvrnuo na ovaj predlog RJT. Iako je Udruženje zabranjeno, njegovi članovi joj uvek ističu javno simbole udruženja⁵ a Ustavnom sudu je u decembru 2012. godine upućen dopis u kome se preti smrću sudijama Ustavnog suda, između ostalog, i zbog zabrane udruženja „Otačastveni pokret obraz“. U smislu napred iznetog, postavlja se pitanje u kojoj meri Odluka Ustavnog suda pruža delotvornu zaštitu demokratkom i pluralističkom društvu od udruženja sa protivustavnim ciljevima.